

Rośliny wrzosowate

Rośliny wrzosowate stanowią jedną z najpiękniejszych grup roślin ogrodowych. Są to przede wszystkim niskie krzewinki, krzewy, a w wyjątkowo sprzyjających warunkach, nawet niewielkie drzewa. O wartości ozdobnej tych roślin decydują w głównej mierze kwiaty, odznaczające się, ogromnym bogactwem kształtów, wielkości i barw oraz zróżnicowanym terminem kwitnienia. Odpowiedni dobór odmian i aranżacja nasadzenia pozwala na uzyskanie efektu dekoracyjności przez cały rok. Oprócz gatunków ozdobnych z kwiatów cenne są również gatunki o ozdobnych owocach -golteria pełzająca, o owocach, które można spożywać lub przeznaczać na przetwory: borówka wysoka żurawina wielkoowocowa, borówka brusznica, o trwałych, ozdobnych, barwnych liściach: żółtych u wrzosa pospolitego 'Boskoop' lub srebrzystych u odmiany 'Silver Knight', niebieskawych u modrzewnicy pospolitej 'Blue Ice', z marmurkowatymi plamami u kiścienia Waltera odmiany 'Rainbow', lub o barwie czerwono-bordowej w okresie zimy u odmiany 'Zelid', o żółtych plamach w środku liścia u różanecznika odmiany 'Goldflimmer'. Barwne młode przyrosty różowe u pierisa japońskiego odmiany 'Little Heath' czy karminowo-czerwonych u odmiany 'Red Mill'. Ponadto wśród wrzosowatych można znaleźć wiele mniej znanych ale obficie i pięknie kwitnących roślin, takich jak: Dabecja kantabryjska Enkiant dzwonkowaty, Kalmia wąskolistna, Kalmia szerokolistna, Pieris kwiecisty.

Ze względu na wspaniałe **walory dekoracyjne** mają wszechstronne zastosowanie, niemniej jednak najlepiej prezentują się zebrane w grupy. Wówczas efekt kwitnienia lub ciekawej barwy liści jest podkreślony, bardziej wyeksponowany i widoczny z daleka. Rośliny wrzosowate możemy stosować do tworzenia wrzosowisk, ogrodów naturalistycznych, w tym leśnych, obsadzania miejsc ocienionych drzewami o głębokim systemie korzeniowym (sosny, jodły) - w takich warunkach najlepiej będą rosły odmiany różaneczników wielkokwiatowych. Doskonale nadają się do wypełniania wolnej przestrzeni na rabatach z roślinami iglastymi oraz zadarniania podłoża (wszystkie krzewinki oraz niewielkie azalie i różaneczniki), do ogródków skalnych i alpinariów o kwaśnym odczynie podłoża czy do sadzenia w „pachnących zakątkach”. Można też nimi obsadzać pojemniki i tworzyć kompozycje, szczególnie jesienne - odmiany pąkowe których pąki nie otwierają się i bardzo długo utrzymują się na roślinie, nawet przez zimę.

Rośliny wrzosowate mają dosyć specyficzne, i na dodatek, zróżnicowane **wymagania**. Aby zapewnić im prawidłowy wzrost i rozwój w przydomowym ogrodzie, należy przed zakupem roślin poznać preferencje danego gatunku co do **pH podłoża**, intensywności światła, wilgotności itp. Wymagania świetlne niskich krzewinek z rodziny wrzosowatych są wysokie. Gatunki o dużych, zimzielonych liściach wymagają stanowisk osłoniętych od silnych promieni słonecznych. Różaneczniki o dużych kwiatach najlepiej rosną w półcieniu wysokich drzew, takich jak: sosny, jodły czy dęby. Na stanowiskach słonecznych lepiej radzą sobie odmiany z grupy różanecznika jakuszimańskiego. Przeważająca większość azalii wielkokwiatowych wymaga miejsc słonecznych, w przeciwieństwie do azalii japońskich, które preferują miejsca półcieniste. Najbardziej tolerancyjnymi roślinami wrzosowatymi w stosunku do wymagań świetlnych są: golteria rozesłana, spośród azalii japońskich odmiany: 'Melina', 'Orlice', 'Rokoko', 'Rubinetta', 'Rubinstern', 'Sasava', 'Satschiko', z grupy różaneczników wielkokwiatowych 'Catharina van Tol', z grupy mieszańców Forrest'a "Scarlet Wonder" oraz z grupy różanecznika jakuszimańskiego odmiany 'Fantastica', 'Lumina' i 'Schneekrone'. Stanowiska słoneczne wymagają wszystkie odmiany wrzosa pospolitego. Stanowiska słonecznego do półcienistego wymagają: azalie wielkokwiatowe, z azalii japońskich odmiany 'Ledicanense' i 'Maruschka', z grupy różaneczników wielkokwiatowych odmiana 'Torero', większość odmian różaneczników drobnokwiatowych, różanecznik gęsty, modrzewnica pospolita, dabecja kantabryjska, enkiant dzwonkowaty, wrzosiec czerwony, golteria chilijska, kalmia wąskolistna, kalmia szerokolistna, pieris kwiecisty oraz gatunki z rodzaju borówka/żurawina. Stanowisk cienistych i półcienistych wymaga większość różaneczników wielkokwiatowych, Kiścień Waltera, pieris japoński.

Niezbędnym warunkiem powodzenia w uprawie wrzosowatych jest zapewnienie **kwaśnego odczynu podłoża o pH 4 - 5,5**. W warunkach naturalnych rośliny wrzosowate przystosowały się do wzrostu na terenach o bardzo kwaśnym odczynie podłoża (pH nawet poniżej 3,0), dlatego przed posadzeniem roślin w ogrodzie konieczne trzeba zmierzyć kwasowość gleby. Większość roślin wrzosowatych dobrze rośnie na glebach stale wilgotnych ale przepuszczalnych, z dużą zawartością substancji organicznej (ściółkowanie). Wyjątkiem są wrzosy i wrzośce oraz inne niskie krzewinki, które nie tolerują zbyt dużej wilgotności i częstego podlewania. Wrzosowiska najlepiej zakładać na glebach lekkich i ubogich w składniki pokarmowe. Pozostałe wrzosowate wymagają wyższej wilgotności gleby. Generalna zasada jest następująca: rośliny zimozielone wymagają wyższej wilgotności podłoża oraz powietrza, rośliny zrzucające liście na zimę – niższej. O wiele mniejsze wymagania wilgotnościowe mają azalie wielkokwiatowe. Najwyższej wilgotności podłoża wymagają: wrzosiec bagienny, bagno zwyczajne oraz żurawina błotna, które w naturze porastają torfowiska wysokie i bory bagienne.

Większość dostępnych na rynku roślin wrzosowatych jest w pełni odporna na warunki klimatyczne polski. Szczególnie **dużą mrozoodpornością** cechują się: modrzewnica pospolita, wrzosiec pospolity, kalmia wąskolistna, pieris kwiecisty, różanecznik gęsty, borówka brusznica. Sadzenia w miejscach zacisznych i ciepłych oraz zabezpieczenia na zimę wymagają jedynie odmiany: dabcji kantabryjskiej, wrzośca darlejskiego, pierisa japońskiego oraz azalii japońskiej. Zimozielone różaneczniki, jeśli rosną na stanowisku słonecznym, zaleca się zabezpieczyć na zimę poprzez okrycie krzewów stroiszem lub cieniówką. Zapobiega to wysychaniu (transpiracji) roślin w mroźne, słoneczne dni. Zabezpieczając rośliny przed mrozem lub silnym nasłonecznieniem w okresie zimy, należy pamiętać, że nie wolno do tego celu używać materiałów nieprzepuszczających powietrza, takich jak torby i worki foliowe.

Większość roślin wrzosowatych jest obecnie produkowana w pojemnikach i sprzedawana w okresie największej atrakcyjności, czyli zwykle kwitnienia. Ze względu na ładne ulistnienie, są atrakcyjne przez cały rok i są zwykle dostępne w handlu od wczesnej wiosny do późnej jesieni. Rośliny sprzedawane w pojemnikach można wysadzać w ciągu całego okresu wegetacyjnego. Należy jedynie pamiętać, że nowo sadzone rośliny są wrażliwe na niedobór wody i należy je w miarę regularnie podlewać do momentu, w którym korzenie przerosną grunt.

System korzeniowy roślin wrzosowatych jest płytki i składa się z bardzo dużej ilości drobnych korzeni. Korzenie wrastają w grunt na niewielką głębokość, za to rozrastają się na boki. Dlatego też miejsce pod wrzosowate powinno być odpowiednio przygotowane. Najczęściej podłoże wymaga zakwaszenia dlatego najpierw należy wykopać dół o głębokości 30-50cm (im większa roślina tym głębszy dół) i dosyć szeroki, 3-4 krotnie szerszy od bryły korzeniowej (im szerszy, tym lepiej, oczywiście zależy to od liczby sadzonych roślin). Następnie wykopaną ziemię mieszamy z torfem kwaśnym i przekompostowaną korą sosnową (można też dodać kwaśnego kompostu) i wsypujemy z powrotem do dołu. Teraz wystarczy ponownie wykopać łopatką dołki wielkości bryły korzeniowej i umieścić w nich rośliny. Ziemię wokół posadzonych roślin należy lekko ugnieść rękami.

Na glebach o odczynie zasadowym (wapiennych) najlepiej wykopaną z dołu glebę zastąpić podłożem do roślin wrzosowatych lub dodać do niej duże ilości kwaśnego torfu i przekompostowanej kory sosnowej. Gleby zbyt ciężkie należy rozluźnić, dodając do nich piasku.

Najmniejsze **wymagania wodne** mają niskie krzewinki, przede wszystkim *Calluna vulgaris* (wrzos pospolity). Wrzosy źle rosną na stanowiskach zbyt wilgotnych i nie lubią częstego podlewania. Zbyt częste i obfite podlewanie może doprowadzić do pojawienia się chorób a nawet zamierania roślin. Wrzosy należy podlewać właściwie tylko latem podczas upałów i bezdeszczowej pogody. Największe wymagania wodne mają zimozielone różaneczniki o dużych kwiatach, a także *Leucothoe* (kiścienie), *Pieris* (pierisy) i *Daboecia*

(dabecje). Rośliny te należy systematycznie nawadniać by nie dopuścić do zwiędnięcia. Odporne na suszę są azalie wielkokwiatowe. Wprawdzie lepiej rosną, gdy gleba jest stale lekko wilgotna, ale krótszy okres suszy przechodzą bez większych szkód. W szczególności należy dbać o nawodnienie roślin w pierwszym sezonie po posadzeniu, które nie zdążyły się jeszcze dobrze przekorzenić. Podlewamy wówczas, gdy widzimy, że podłoże jest przeschnięte. Gdy rośliny zaczynają tracić turgor, należy je niezwłocznie podlać. Częste moczenie liści sprzyja atakom chorób grzybowych. W upalne, letnie dni najlepiej podlewać rośliny wieczorem, wówczas woda nie wysycha tak szybko, jak w czasie dnia. Należy unikać podlewania w południe, szczególnie po delikatnych liściach, gdyż może to doprowadzić do poparzeń słonecznych. Dobrym rozwiązaniem jest zainstalowanie linii samokroplujących, które można łatwo ukryć pod ściółką. Wówczas nawadnianie można włączać o każdej porze dnia i nocy, a liście roślin nie są narażone na zamoczenie.

Rośliny wrzosowate są mało wymagające. Wystarczy zasilać je raz w roku wczesną wiosną. Najlepiej stosować nawozy specjalistyczne dla tej grupy roślin, o kwaśnym odczynie, ale można też zastosować nawozy wieloskładnikowe lub nawozy o spowolnionym działaniu, w dawkach nigdy nie większych, niż zalecane przez producenta. W pierwszym roku po posadzeniu najlepiej w ogóle zrezygnować z nawożenia.

Coroczne **cięcie** przeprowadza się tylko u: wrzosu pospolitego, dabecji kantabryjskiej, wrzośca czerwonego, wrzośca darlejskiego, wrzośca bagiennego. Cięcie jest zabiegiem koniecznym do utrzymania prawidłowego, ładnego i zwartego pokroju roślin. Przeprowadzamy je zawsze po kwitnieniu, czyli wrzos pospolity i wrzośce kwitnące latem przycinamy późną jesienią lub wczesną wiosną, a wrzośce kwitnące na przedwiośniu w końcu maja, poniżej przekwitniętych kwiatostanów. Do tego celu należy użyć nożyc ogrodniczych lub ostrego sekatora. Pozostałe rośliny wrzosowate przycinamy tylko w razie konieczności, np. usuwając chore lub połamane pędy.

Większość roślin wrzosowatych jest odporna na **szkodniki i choroby**. Problemy mogą pojawić się, gdy rośliny rosną w nieodpowiednim miejscu i mają nieodpowiednie warunki uprawy. Spośród chorób i szkodników najczęściej występują: **mączniak prawdziwy** – najczęściej atakuje azalie wielkokwiatowe, ale może też porażać inne wrzosowate. Choroba objawia się obecnością mączystego nalotu na liściach oraz ich łódeczkowatym zwijaniem. Rośliny należy opryskać środkiem zawierającym substancję czynną z grupy strobilurynowych. **Fytoftoroza** – atakuje większość wrzosowatych, objawia się wędnięciem liści od wierzchołka pędu, następnie brązowieniem i zamieraniem pędów i całych roślin. Porażone rośliny należy usuwać i spalić, a sąsiadujące opryskać środkiem fosfonowym. **Szara pleśń** – atakuje przede wszystkim wrzosy i wrzośce oraz inne wrzosowate. Choroba ujawnia się właściwie dopiero wtedy, gdy na powierzchni pędów i liści pojawia się szary, pyłący nalot. Najczęściej atakuje rośliny zawilgocone – często podlewane od góry lub w czasie deszczowej pogody latem. Porażone rośliny opryskać tymi samymi środkami, które stosuje się na mączniaka. **Mszyce** – różnobarwne (zielone, szare, czarne), małe owady żyjące w dużych koloniach na wierzchołkach roślin i na dolnej stronie liści. Wysysają soki roślinne i wydzielają rosę miodową (liście są lepkie i błyszczące). Po zauważeniu szkodników rośliny należy opryskać preparatem kontaktowym z grupy pyretroidów. **Opuchlaki** – larwy szkodnika ogryzają szyjkę korzeniową i zjadają drobne korzenie. Uszkodzone rośliny wędną, a następnie zamierają. Wiosną i latem chrząszcze wygryzają zatokowe dziury na obrzeżach liści. Do zwalczania należy stosować środki fosforoorganiczne lub preparat biologiczny Larvanem zgodnie z instrukcją.

Zabezpieczać na zimę należy gatunki i odmiany wrażliwe na mrozy: dabecję kantabryjską, wrzosiec darlejski, wrzosiec rozpierzchły, pieris japoński oraz wrażliwsze odmiany azalii japońskiej. Najlepszym sposobem jest okrycie roślin gałązkami świerków (stroiszem) lub innych drzew iglastych. Zimozielone różaneczniki zaleca się zabezpieczyć przed silnym nasłonecznieniem w okresie zimowym. Krzewy należy okryć stroiszem, cieniówką lub agrowłókniną. Dzięki temu zapobiega się silnej transpiracji roślin w mroźne,

słoneczne dni. Zabezpieczając rośliny przed mrozem lub silnym nasłonecznieniem w okresie zimy, należy pamiętać, że nie wolno do tego celu używać materiałów nieprzepuszczających powietrza, takich jak torby i worki foliowe.

Ściółkowanie roślin wrzosowatych jest zabiegiem przynoszącym wiele korzyści. Przede wszystkim ogranicza parowanie wody z gleby, ogranicza zachwaszczenie, zabezpiecza system korzeniowy przed przemarzaniem, opóźnia rozwój roślin wiosną ze względu na powolne ogrzewanie się podłoża dzięki czemu rośliny są mniej narażone na przymrozki. Ponadto ściółkowanie korą sosnową zwiększa zawartość substancji organicznej w glebie i powoduje jej zakwaszenie. Najlepszym materiałem do ściółkowania jest kora drzew iglastych (najczęściej sosnowa) ewentualnie można zastosować torf wysoki. Warstwa ściółki powinna mieć kilka centymetrów grubości. Zbyt cienka warstwa nie zapobiega zachwaszczeniu a zbyt gruba może negatywnie wpływać na rozwój roślin.